

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING

– HELA SKOLANS ANSVAR

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING – HELA SKOLANS ANSVAR

REVIDERAD

2019-06-12

OMSLAGSBILD

Byggprojekt vid E20 i Partille centrum. Fotograf: Anna Hult

Innehåll

Studie- och yrkesvägledning	4
Plan för studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet	4
En plan för alla medarbetare från förskola till vuxenutbildning	5
Inledning	5
Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar	6
Vad är studie- och yrkesvägledning?	6
Studie och yrkesvägledning i vid och snäv bemärkelse	6
Valkompetens	7
Partille kommuns lokala mål	8
Utbildningsnämnden	8
Stöd för skolans planering av studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet	9
Normkritiskt stöd – fördjupning	11
Bilagor	12
Ur läroplanerna	21
Förskolan	21
Grundskolan	22
2.6 Skolan och omvärlden	22
Grundsärskolan	23
2.6 Skolan och omvärlden	23
Gymnasieskolan	24
2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv	24
Gymnasiesärskolan	25
2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv	25
Vuxenutbildning	26
2.2 Utbildningsval - arbete och samhällsliv	26

Studie- och yrkesvägledning

Plan för studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet

**Förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, fritidshem,
gymnasieskola, gymnasiesärskola, särskild utbildning för vuxna,
vuxenutbildning**

En plan för alla medarbetare från förskola till vuxenutbildning

Inledning

Elevers studie- och yrkesval har stor betydelse för hur livet kommer att utvecklas. Med väl underbyggda val minskar risken för avhopp och felval samt ger positiva effekter för studieresultaten. Studie- och yrkesvägledning är en rättighet för eleven och läroplanerna för de olika skolformerna understryker att all personal i skolan har ett ansvar för det arbetet. Personalen ska också bidra till att elevers studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund. Ett normkritiskt förhållningssätt och fokus på jämställdhet ska genomsyra vägledningen liksom skolans verksamhet i stort.

I studie- och yrkesvägledning innefattas också samverkan mellan skola och arbetsliv. Om eleverna kan se samband mellan en skoluppgift och världen utanför skolan kommer deras inre motivation att påverkas i en positiv riktning.

Den här planen är till för dig som arbetar som rektor, pedagog, studie- och yrkesvägledare eller annan skolpersonal i Partille kommun. Den beskriver vad studie- och yrkesvägledning är samt ger skolorna verktyg för att kunna upprätta en aktivitetsplan.

Syftet är att studie- och yrkesvägledning ska synliggöras, utvecklas och systematiseras samt bli mer likvärdig i alla kommunala skolformer i Partille kommun.

Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar

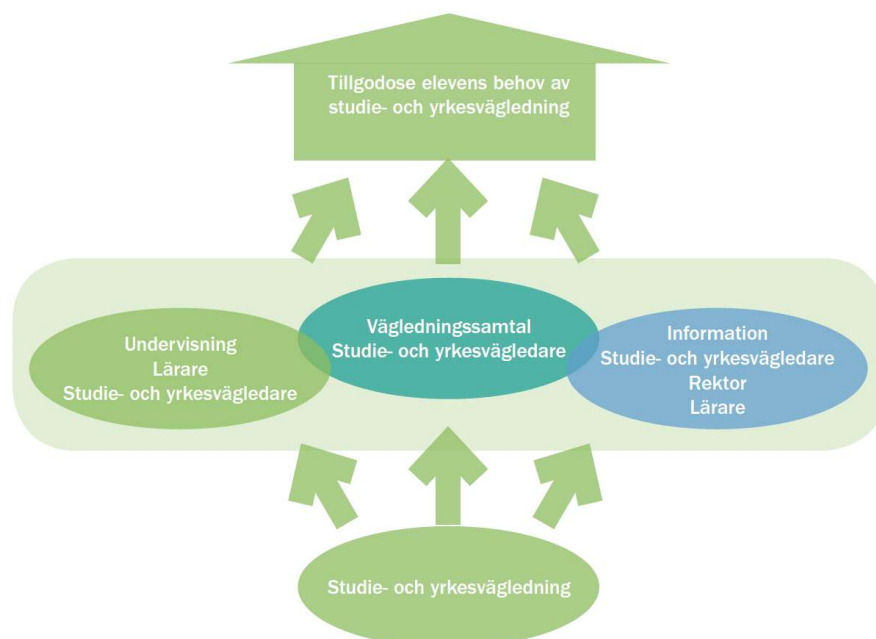
Följande stycken bygger på Skolverkets allmänna råd kring studie- och yrkesvägledning som syftar till likvärdig vägledning av hög kvalitet. Råden ska fungera som ett stöd för planering och genomförande av verksamheten.

Vad är studie- och yrkesvägledning?

Syftet med studie- och yrkesvägledning är att ge eleverna förutsättningar att hantera frågor som rör val av studier och yrken. Mångfalden av både yrken och utbildningar gör att eleverna kan uppleva det som komplicerat att överblicka sina olika möjligheter. En ständigt pågående samhällsutveckling och snabba förändringar på arbetsmarknaden bidrar ytterligare till svårigheter att förutse villkoren i arbetslivet. Studie- och yrkesvägledning är en viktig del i det livslånga lärandet och ett stöd i en individs ständigt pågående karriärprocess.

Studie och yrkesvägledning i vid och snäv bemärkelse

Studie- och yrkesvägledning kan beskrivas i både vid och snäv bemärkelse. Vägledning i vid bemärkelse är all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Det handlar till exempel om praktiska arbetslivserfarenheter, undervisning som rör arbetslivet, studiebesök, utbildningsinformation och aktiviteter för att utveckla elevens självkännet. Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Här ges den enskilde eleven möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika framtidsvägar. Studie och yrkesvägledningen måste utgå från elevens behov och förutsättningar samt kunna anpassas för att på bästa sätt stödja eleven att gå vidare i sin valprocess och att genomföra sina beslut.

Valkompetens

Skolverket

Valkompetens

Elever som står inför en valsituation behöver ofta stöd i att bearbeta olika valalternativ. De behöver få möjlighet att ställa de olika alternativen i relation till sina egna preferenser, förutsättningar och eventuella egna personliga mål. Det är viktigt att den processen påbörjas och synliggörs i så god tid som möjligt. För att hantera valsituationer behöver eleven utveckla ett antal kompetenser som visar på strukturerade sätt att samla, analysera, sätta samman och organisera sig själv och utbildnings- och yrkesinformation samt ha färdigheter att kunna fatta och genomföra beslut och hantera övergångar och växlingar i livet. Med andra ord ska eleven ges möjlighet att utveckla en så kallad valkompetens.

Partille kommuns lokala mål

Utbildningsnämnden

”Förberedd på den okända framtiden, har eleven inte bara nått statens och våra mål, utan framförallt sina egna. Rik på kunskap och kompetenser lämnar eleven med stolthet vår skola, övertygad om sin egen förmåga, att tillsammans med andra skapa sin framtid. Eleven kommer att minnas sin skoltid som trygg, rolig och lärorik.”

Utbildningsnämndens vision

Lärande och utveckling

- Alla barn och elever i Partille ska erbjudas en utbildning av god kvalitet som förbereder för fortsatta studier och yrkesliv

Barn- och elevhälsa samt likabehandling

- Alla barn och elever upplever en hög trivsel, trygghet och studiero.

Delaktighet

- I Partille har barn och elever hög motivation och lust till att lära.

Studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet finns med som stöd- och processfrågor i det systematiska kvalitetsarbetet under området kunskap, lärande och utveckling.

Andra sätt att utvärdera arbetet med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar är att följa upp:

1. Andel elever som når kunskapsmålen i grundskolan och därmed får behörighet till gymnasiet.
2. Andel elever som fullföljer sin gymnasieutbildning och tar gymnasieexamen inom fyra år.
3. Andel elever som svarar positivt på fråga kring studie- och yrkesvägledning i GR:s elevenkät.

På skol- och huvudmannanivå följs arbetet upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Hur studie- och yrkesvägledning kan bidra till målet: Genom samverkan mellan skola och arbetsliv samt genom att arbeta med motivationshöjande insatser samt att skapa tydliga målbilder för eleverna.

Stöd för skolans planering av studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet

Varje enhet gör lämpligen en planering som beskriver vilka aktiviteter som planeras under läsåret för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse.

Planering och genomförda aktiviteter följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Under bilagor finns en mall som kan utgöra grunden för planeringen. Där finns också ifyllda exempel och förslag på aktiviteter för elever i olika åldrar.

Vem gör vad?

Rektor ansvarar för att skapa förutsättningar för:

- att varje skolenhet tar fram en planering
- att arbetet följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Pedagog ansvarar för:

- Planera och genomföra aktiviteter i arbetslaget
- att arbetet följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Studie- och yrkesvägledare bidrar med specialistkunskaper och kan fungera som bollplank till arbetslagen i arbetet med skolans planering.

Aktivitetserna bör vidga elevernas perspektiv genom att

- motverka begränsningar vad gäller kön, social, kulturell bakgrund och funktionsvariationer.
- utmana elevernas föreställningar om framtiden.
- innehålla samverkan med arbetslivet och högre utbildningar.

Aktivitetserna bör utveckla elevernas självkänedom genom att

- leda till att eleven kan samla, analysera, sätta samman och kritiskt granska olika valalternativ.
- bidra till att eleverna utvecklar förmågan att fatta och genomföra beslut i olika valsituationer.

Tips till arbetslaget

- Kartlägg elevgruppen och planera aktiviteter utifrån ett normkritiskt och kompensatoriskt perspektiv.
- Vad har gjorts tidigare? Kan vi utveckla något? Vill vi skapa något nytt?
- På vilket sätt vill vi jobba med studie- och yrkesvägledning i vårt arbetslag?

Tips till undervisande pedagog

- Vilka mål finns det i mitt ämne som har att göra med studie- och yrkesvägledning?
- Vilka förmågor och kompetenser kan tränas i den aktivitet jag planerar att få in i mitt ämne?
- På vilket sätt bidrar aktiviteten till att ge eleverna valkompetens?
- Hur kan jag ge de studie- och yrkesvägledande inslagen i min undervisning ett normkritiskt perspektiv; genus, kulturell och/eller socioekonomiskt perspektiv?

Tips kring schemabrytande aktiviteter

Vilka kan hjälpa till med planeringen och genomförandet?

(rektor, pedagoger, fritidsledare, elevassistenter, studie- och yrkesvägledaren, föräldrar)

Exempel:

- Studiebesök
- Temadagar
- Näringslivskontakter i närområdet
- Föreläsare

Inriktning på aktiviteter

I exempelmallen anges vilken/vilka av följande fem inriktningar som en planerad aktivitet innehåller:

A: Perspektivvidgande aktivitet

ska utmana elevens redan satta föreställningar om framtiden.

B: Närsamhälle och lokalt arbetsliv

ska innehålla samverkan med arbetslivet och högre utbildningar

C: Mönsterbrytande aktivitet

ska motverka begränsningar vad gäller kön, social och kulturell bakgrund samt funktionsvariationer.

D: Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

ska leda till att eleven kan samla, analysera, sätta samman och kritiskt granska olika valalternativ samt bidra till att barnet/eleven utvecklar förmågan att fatta och genomföra beslut i olika valsituationer.

E: Arbetsmarknadskunskap

ska ge eleverna möjlighet att utveckla allsidiga kunskaper om studier och yrken samt hur arbetslivet fungerar.

Normkritiskt stöd – fördjupning

Sett till studie- och yrkesval finns det stereotypa antaganden om vem som passar att göra vad. Det kan på olika sätt leda till att barn och ungas valmöjligheter begränsas. Antagandena baseras på normer, vilket är osynliga och synliga regler som påverkar både åsikter och beteenden. Normer kan synliggöras i det som tas för givet och som därför sällan ifrågasätts. Det som får status som normalt. Men i det normala kan ojämställdhet och ojämlikhet döljas. Stereotypa antaganden hos skolpersonal om flickor och pojkar eller kvinnor och män kan under skoltiden till exempel riskera att begränsa elevernas studie- och yrkesval beroende av kön. Det är val som i sin tur kan reproducera den ojämställdhet vi ser på arbetsmarknaden. Vidare kan bland annat elevers olika etniciteter, funktionsvariationer och vilka vårdnadshavare de har skapa skillnader och ojämlika förutsättningar i valen. För att motverka det kan normkritik vara ett stöd.

Normkritik innebär att granska det som tas för givet, exempelvis inom en arbetsgrupp på en skola. Det kan då handla om vilka val av studier och yrken som ”passar” vilka elever. Om normkritik används på ett systematiskt och kontinuerligt sätt kan begränsande normer synliggöras och förutsättningar att leva upp till styrdokumentens krav på jämställdhet och jämlikhet förbättras. En stor del av det arbetet handlar om att bli medveten om vilka normer som påverkar ens egna åsikter och beteenden. Ett normkritiskt angreppssätt sätter fokus på och granskar normen, inte på de som avviker från den.

Exempel på hur normkritik kan vävas in i arbetet med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar:

Vid studiebesök på arbetsplats

Visa upp en bred bild av arbetsuppgifter och roller på arbetsplatsen, inte bara det som vanligen har hög status. Gör det också på ett sätt som motverkar att vissa ges högre status än andra. Planera besöket med det i åtanke.

När föräldrar, vårdnadshavare eller andra anhöriga får berätta om sina yrken

Ha som regel att de inte ska besöka sina egna barns klasser. Se istället till att fördela dessa på hela skolans elever. På det sättet kan alla få tillgång till resursen.

Om ni bjuder in en representant för ett yrke

Ett vanligt sätt att jobba normkritiskt är att bjuda in någon som av någon anledning bryter mot en norm på sin arbetsplats. Till exempel en kvinna som arbetar som polis. Undvik då att förstärka det avvikande, sätt stället fokus på arbetet som polis. Ni kan bjuda in en man som ges i uppdrag att prata om hur viktigt det är att jobba med jämställdhet och att få in fler kvinnor i poliskåren. På det sättet visar ni att ett stort ansvar vilar hos de inom normen.

I samtal om olika yrken och vilka som oftast arbetar där

Undvik att problematisera de som är i minoritet och på olika sätt avviker från normer. Sätt istället fokus på de sätt arbetsplatsen är homogen, vilka orsaker det kan ha, vilka negativa konsekvenser det kan få för verksamheten och vikten av att jobba för mångfald.

I arbetet generellt

Tänk ”alltid kön men aldrig bara kön”. Vi kan oftast se skillnader i livsvillkor mellan flickor och pojkar eller kvinnor och män, men det finns mycket annat som också spelar stor roll. Arbeta med såväl jämställdhet som jämlikhet och utifrån ett intersektionellt perspektiv.

Bilagor

Exempelmall för planering av aktiviteter

studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Enhet/arbetslag:

Läsår:

Inriktning på aktivitet

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning på aktivitet (A B C D E)	Beskrivning av aktivitet	Ålder, årskurs, klass, grupp	Ansvarig	Tidpunkt	Hur arbetar vi normkritiskt med aktiviteten	Uppföljning

Exempelmall lokal aktivitetsplan (Förskola)

studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Enhet/arbetslag:

Läsår:

Inriktning på aktivitet

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning på aktivitet (A B C D E)	Beskrivning av aktivitet	Ålder, årskurs, klass, grupp	Ansvarig	Tidpunkt	Hur arbetar vi normkritiskt med aktiviteten	Uppföljning
A, B, E	Jobsafari. Vilka yrken ser vi på utflykten?	Förskola				
C, E,	Läs barnböcker om yrken.	Förskola				
A, C, D	Yrkesmaskerad	Förskola				

Exempelmall lokal aktivitetsplan (Grundskola F-6)

studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Enhet/arbetslag:

Läsår:

Inriktning på aktivitet

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning på aktivitet (A B C D E)	Beskrivning av aktivitet	Ålder, årskurs, klass, grupp	Ansvarig	Tidpunkt	Hur arbetar vi normkritiskt med aktiviteten	Uppföljning
A, C, D	Framtidscollage med hjälp av urklipp mm. Hur vill du att den ska se ut?	1-3				
A, B, E,	VH besöker skolan och berättar om sina yrkesval	1-3				
A, B, D	Prao i skolan ex bamban, vaktmästare etc	1-3				
A, B	Besöka gymnasieskolan och delta, pröva på, experimentera	4-6				
A, C, D, E	Framtidsfrön. Framtidsfröns inspirations- material syftar till att bejaka och utveckla elevernas inneboende företagsamhet, nyfikenhet, initiativförmåga och självförtroende. De underlättar för skolor att arbeta med samverkan mellan skola och omvärld samt hela skolans SYV-uppdrag. Materialen stödjer eleverna i att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. Framtidsfrön kan komma till skolan. För att få del av material, registrera dig kostnadsfritt på https://framtidfron.se/logga-in/registrera-dig/ Partille kommun har avtal.	F-6				
A, C, E	Intervjua en person över 50 år, t ex mormor eller farfar. Vad jobbar de med? Vad har de jobbat med innan? Hur länge har de gått i skola?	4-6				

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING

	Har de mest manliga eller kvinnliga arbetskamrater etc.					
A, D, E	<p>Hotellet. Tryck upp A3 papper med konturer av ett stort hus. Be dem i grupper fundera på vad hotellet skall heta och vad gästerna kan få för service... de kan rita och skriva mm.</p> <p>Be dem sedan komma på så många yrkesgrupper som behövs för att hotellet skall kunna drivas på bästa sätt. De kan sedan också välja vilket av alla yrken de själva skulle valt om de fick jobb på hotellet. Varför väljer de just det yrket, och vilka egenskaper behövs för jobbet. Du kan hitta många fler uppgifter kring det.</p>	4-6				

Exempelmall lokal aktivitetsplan (Grundskola 7-9)

studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Enhet/arbetslag:

Läsår:

Inriktning på aktivitet

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning på aktivitet (A B C D E)	Beskrivning av aktivitet	Ålder, årskurs, klass, grupp	Ansvarig	Tidpunkt	Hur arbetar vi normkritiskt med aktiviteten	Uppföljning
A, B, E	Ämne till yrke -Koppla ämnet till olika yrken, -Eleverna får se hur många olika yrken som finns -Svar på frågan "varför ska jag lära mig detta?"	7-9				
A, D, E	Min framtid -Hitta olika vägar till yrken, fakta om yrken etc	9				
A, C, E	Grej of the day – gissa yrket -Ökad kunskap om branscher och yrken -Medvetenhet om genusaspekten	7-9				
A, E	Yrken på olika språk	7-9				
A, B, E	Jämföra olika yrkesområden i Sverige, hur ser arbetsmarknaden ut i olika delar av landet. Vad beror det på?	7-9				
A, C	Övning i normkritik; bilder på olika personer och sen rangordna utifrån status som ska leda till diskussion.	7-9				
B	Studiebesök eller klassbesök från det lokala näringslivet	7-9				
D, E	Sök ett jobb. CV, Personligt Brev, Anställningsintervju	7-9				

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING

A, B, E	Platsbanken. Vilka jobb finns i Västra Götalands Län	7-9				
A, C, D	Övningar och Intressetest som syftar till ökad självkännedom och kartläggning av egna kompetenser.	7-9				
A, B, C, E	Future Skills	8-9				
A, C, D, E	Framtidsfrön. Framtidsfröns inspirations- material syftar till att bejaka och utveckla elevernas inneboende företagsamhet, nyfikenhet, initiativförmåga och självförtroende. De underlättar för skolor att arbeta med samverkan mellan skola och omvärld samt hela skolans SYV-uppdrag. Materialen stödjer eleverna i att utveckla ett förhållningsätt som främjar entreprenörskap. Framtidsfrön kan komma till skolan. För att få del av material, registrera dig kostnadsfritt på https://framtidfron.se/logga-in/registrera-dig/ Partille kommun har avtal.	7-9				

Exempelmall lokal aktivitetsplan (Gymnasiet)

studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Enhet/arbetslag:

Läsår:

Inriktning på aktivitet

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning på aktivitet (A B C D E)	Beskrivning av aktivitet	Ålder, årskurs, klass, grupp	Ansvarig	Tidpunkt	Hur arbetar vi normkritiskt med aktiviteten	Uppföljning
D, E	Sök ett jobb. CV, Personligt Brev, Anställningsintervju	Gymn				
A, B, E	Platsbanken. Vilka jobb finns i Västra Götalands Län	Gymn				
A, C, D	Övningar och Intressetest som syftar till ökad självkänedom och kartläggning av egna kompetenser	Gymn				
A, B, E	Besöka Jobbmässan	Gymn				
A, E	Besök av Arbetsförmedlingen	Gymn				
A, B, D	Studiebesök och workshops hos YESbox-home of entrepreneurs.	Gymn				
A, B, E	Mentor för en dag. Studiebesök/jobbskuggning för elever på högskoleförberedande program	Gymn				

Exempelmall lokal aktivitetsplan (Vuxenutbildning)

studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Enhet/arbetslag:

Läsår:

Inriktning på aktivitet

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning på aktivitet (A B C D E)	Beskrivning av aktivitet	Ålder, årskurs, klass, grupp	Ansvarig	Tidpunkt	Hur arbetar vi normkritiskt med aktiviteten	Uppföljning
A, E	Studiebesök på bl a Ullared	Vux				
D, E	Sök ett jobb. CV, Personligt Brev, Anställningsintervju	Vux				
A, B, E	Platsbanken. Vilka jobb finns i Västra Götalands Län	Vux				
A, C, E	Övningar och Intressetest som syftar till ökad självkänedom och kartläggning av egna kompetenser.	Vux				
C,	Normbrytande diskussioner	Vux				
A, B, C, D, E	Språkpraktik	Vux				
A, B, E	Jobbmässan & Future Skills	Vux				

Ur läroplanerna

Förskolan

Utdrag ur Lpfö18

Förskolan ska aktivt och medvetet främja alla barns lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Förskolan har ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar barnens utveckling, val och lärande. Hur förskolan organiserar utbildningen, hur barnen blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på barnen bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska därför organisera utbildningen så att barnen möts, leker och lär tillsammans, samt prövar och utvecklar sina förmågor och intressen, med samma möjligheter och på lika villkor, oberoende av könstillhörighet.

Utbildningen ska ta tillvara barnens egna erfarenheter, behov och det de visar intresse för. Men barnen ska också kontinuerligt utmanas vidare utifrån läroplanen genom att inspireras till nya upptäckter och kunskaper. Förskolan ska bidra till kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande samt förbereda för fortsatt utbildning.

Arbetslaget ska skapa förutsättningar för barnen att lära känna sin närmiljö och de samhällsfunktioner som har betydelse för det dagliga livet samt att ta del av det lokala kulturlivet.

Grundskolan

2.6 Skolan och omvärlden

Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö, och
- bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Läraren ska

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning, och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

Grundsärskolan

2.6 Skolan och omvärlden

Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö, och
- bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.

Läraren ska

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning, och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

Gymnasieskolan

2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar sin självkännet och förmåga till studieplanering,
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

Gymnasiesärskolan

2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Skolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare, kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskolan, folkhögskolor, arbetslivet och med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev utifrån sina förutsättningar

- utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering,
- självständigt eller med stöd kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har viss kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrkesområde,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med folkhögskolor och med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

Vuxenutbildning

2.2 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

En elev i vuxenutbildningen kan ha behov av att kombinera studier i flera av de skolformer som ingår i vuxenutbildningen. Det förutsätter att det finns en nära samverkan mellan de olika skolformerna.

Vuxenutbildningen ska även samverka med verksamheter som hör till arbetslivet, yrkeshögskolan, folkhögskola och universitet och högskola samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet samt underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behov av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse för eleven. Det är särskilt viktigt att vuxenutbildningen samarbetar med arbetslivet när det gäller yrkesutbildning.

Mål

Vuxenutbildningens mål är att varje elev

- får information om arbetslivets aktuella och förväntade kompetensbehov,
- ges möjlighet att få sina kunskaper och kompetenser validerade,
- utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering,
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan få,
- har kännedom om arbetslivets och arbetsmarknadens villkor när det gäller bl.a. arbetsrätt och arbetsmiljö generellt och om möjligt, inom sin studieinriktning,
- har kännedom om möjligheter till vidare utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och arbetsliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, vidare utbildning och yrkesverksamhet samt motverka sådana begränsningar av valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja och ta till vara de kunskaper som finns hos eleverna och verksamhetens personal samt i samhället,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna redan har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen nyttja kontakter med omgivande samhälle och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om olika utbildningsmöjligheter.